

Leidraad universeel ontwerp

Fiche 2: Didactische principes

Wat?

Didactische principes zijn voorwaarden om tot zinvol, boeiend en duurzaam leren te komen. ¹ Rekening houden met deze principes faciliteert en ondersteunt het leren van diverse groepen van studenten. Voorbeelden zijn taalontwikkeland, activerend en motiverend lesgeven.

Waarom en voor wie? ^{2, 3, 4, 5}

Het toepassen van didactische principes zoals taalontwikkeland, activerend en motiverend lesgeven heeft meerdere voordelen. Zo stijgen de slaagkansen van studenten, handelen zij effectiever, leren ze meer diepgaand, vertonen ze hogere taakprestaties en ervaren ze meer plezier in het onderwijs. Daarenboven biedt het inclusief inbedden van deze principes ondersteuning voor o.a. studenten met een taalproblematiek, een migratie-achtergrond, een functiebeperking of bijvoorbeeld faalangst.

Tips & Tricks ^{6, 7, 8, 9, 10, 11, 12}

Taalontwikkeland lesgeven

Academische taalvaardigheid is belangrijk voor het slagen in het hoger onderwijs. Niet alle studenten zijn echter goed talig voorbereid op het hoger onderwijs. Kom hieraan tegemoet door volgende adviezen in acht te nemen:

- Herkenbaar kader** | Bied leerstof aan binnen een herkenbaar kader, leg de link met het werkveld.

- **Interactie** | Bied ruimte voor interactie. Door over de leerstof te praten en te schrijven verwerken studenten de leerstof beter en leren ze de vaktaal te gebruiken.
- **Taalaanbod** | Kies bewust voor een verzorgd en rijk maar toegankelijk taalaanbod.
- **Vaktermen** | breng woorden en uitdrukkingen die passen binnen een bepaald vakgebied geleidelijk aan en voorzie voldoende mogelijkheden voor diepgaande verwerking.
- **Taalfeedback** | Geef taalfeedback op opdrachten en werkstukken.
- **Visuele ondersteuning** | Voorzie visuele ondersteuning, aan de hand van bijvoorbeeld schema's, afbeeldingen of mindmaps, ter ondersteuning van de leerstof om complexe en abstracte begrippen te verhelderen.
- **Taalsteun** | Bied taalsteun door tussenstappen te voorzien bij complexe opdrachten of door deze op te splitsen in deelopdrachten.
- **Instructies formuleren** | Formuleer instructies kort en helder en vul aan met een voorbeeld of illustratie;
- **Eenvoudig** | Gebruik eenvoudige begrippen en formuleringen.
- **Betekenisvol** | Kies voor schriftelijke en mondelinge taaltaken die functioneel en betekenisvol zijn.
- **Duidelijke verwachtingen** | Geef informatie over de verwachtingen (stijl, vorm, lengte, lay-out, etc.).
- **Ondersteunende materialen** | Bied ondersteunende materialen aan (een schrijfkader, woordspin, structuur, etc.).
- **Ondersteuning** | Bied intensieve ondersteuning bij het schrijfproces (bv. taal- en schrijfworkshops).

Motiverend lesgeven

Autonome motivatie, waarbij de student leert en handelt vanuit de eigen welwillendheid en interesse, is te stimuleren door in te zetten op drie psychologische basisnoden: het “ABC”.

Zet in op autonomie (A)

- Keuze** | Laat studenten zelf onderwerpen kiezen wanneer hier ruimte voor is.
- Zelfstandigheid** | Zorg ervoor dat studenten zelfstandig taken mogen uitvoeren en stimuleer dit.
- Duidelijke verwachtingen** | Zorg ervoor dat duidelijk is wat van de student verwacht wordt.
- Interesses** | Speel in op de interesses van de student.
- Positief taalgebruik** | Pas je taalgebruik aan, spreek niet over ‘moeten’ maar over ‘willen’ of ‘kunnen’.
- Afwisselingsprincipe** | Werk volgens het afwisselingsprincipe: wissel werkvormen af om tegemoet te komen aan de sterktes, voorkeuren en interesses van alle studenten.

Zet in op betrokkenheid (B)

- Leefwereld** | Zorg ervoor dat studenten zich betrokken voelen met de leerstof: leg linken naar de eigen leefwereld en heb hierbij aandacht voor de diversiteit onder studenten.
- Aanschouwelijkheidsprincipe** | Werk volgens het aanschouwelijkheidsprincipe: maak de leerstof aanschouwelijk door leerinhouden voor te stellen aan de hand van de verschillende zintuigen.
- Keuze** | Laat studenten zelf onderwerpen kiezen wanneer hier ruimte voor is.
- Positief leerklimaat** | Creëer een positief leerklimaat en toon enthousiasme (zie ook fiche 4: een krachtige en veilige leeromgeving).
- Verbondenheid** | Zorg ervoor dat studenten zich verbonden voelen met elkaar en met jou.

Zet in op competentie (C)

- ❑ **Succeservaringen** | Zorg ervoor dat studenten succeservaringen doormaken. Door iets goed te kunnen, gaan studenten deze ervaring herhalen, hierdoor worden zij er nog beter in.
- ❑ **Integratieprincipe** | Zet in op het integratieprincipe: activeer de voorkennis van de student.
- ❑ **Geleidelijkheidsprincipe** | Werk volgens het geleidelijkheidsprincipe: geef studenten steeds meer verantwoordelijkheid en minder scaffolds. Bijvoorbeeld: van observeren, naar nabootsen, naar zelfstandig uitvoeren in gelijkaardige contexten tot zelfstandig uitvoeren in andere contexten. Stem de beginpositie en ondersteuning hierbij steeds af op de beginsituatie van de student.
- ❑ **Bekrachten** | Bekrachtig de successen van de student, geef positieve feedback en tips.
- ❑ **Structuur** | Voorzie voldoende structuur.
- ❑ **Afspraken** | Maak duidelijke regels en afspraken en wees consequent in de naleving ervan.

Activerend lesgeven

Door activerend les te geven onthouden studenten meer van de leerstof, zijn ze meer betrokken, verhoogt de aandacht en vergroot het leereffect. Enkele tips:

- ❑ **Doeleinden** | Zet activerend lesgeven in voor verschillende doeleinden: bijvoorbeeld voorkennis activeren, inzicht opbouwen, kennis inoefenen.
- ❑ **(Na)bespreking** | Voorzie tijd voor (na)bespreking na toepassing van een activerende werkvorm om de effectiviteit te garanderen.
- ❑ **Tussen studenten** | Neem zelf plaats tussen de studenten en in de ruimte, blijf niet vooraan staan.
- ❑ **Regels en timing** | Stel duidelijke regels op om de orde te bewaren en hou de timing in het oog.
- ❑ **Vlotte overgangen** | Zorg ervoor dat de overgangen tussen activiteit en instructie logisch en vlot verlopen.

- ❑ **Balans** | Vind een goede balans tussen activerende werkvormen en instructie.
- ❑ **Vragen stellen** | Moedig studenten aan om vragen te stellen tijdens de les.
- ❑ **Kracht van peers** | Benut de kracht van peers: studenten die in overleg gaan met elkaar, moeten hun ideeën wel verwoorden.
- ❑ **Variatie** | Breng variatie in het type van activerende werkvorm.
- ❑ **Activatieprincipe** | Werk volgens het activeringsprincipe: laat studenten actief meewerken en –denken.
- ❑ **Cognitive overload** | Vermijd cognitieve overload, focus op de kern.

Voor een overzicht van mogelijke (activerende) didactische werkvormen, zie ook fiche 3: didactische werkvormen.

Meer weten?

- ❑ Bekijk hier [de presentatie van Cajot, Heeren en Vrijdens \(24-10-18\) over academische taalvaardigheid](#), gegeven op de VLOR-studiedag ‘bruggen bouwen tussen secundair en hoger onderwijs over de onderwijsploopbaan van jongeren’.
- ❑ Lees [hier hoe de zelfdeterminatietheorie kan bijdragen tot motivatie](#) van jongeren.
- ❑ Ontdek hier [20 tips om activerend les te geven aan grote groepen van studenten](#).

In de praktijk

“Wij zetten in op authentiek onderwijs: tijdens theorielessen maken we de link met de praktijk. We hebben weinig droge theorielessen, maar werken meer met gastsprekers. We kijken altijd naar wat de theorie nu eigenlijk betekent in de praktijk. De student beseft dan: ‘daarom ben ik dit aan het leren.’”

“Motiveer ze door ze zelf dingen te laten kiezen, bijvoorbeeld qua onderwerpen. Voor onze portfolio’s is er geen sjabloon, er is enkel een richtlijn over welke vier zaken aan bod moeten komen. Ze mogen zelf kiezen hoe ze dit verwerken.”

“We bouwen het taalontwikkeland lesgeven op. We kregen van de dienst taalbeleid een fiche met tips. Alle lesgevers hebben ook ingevuld wat ze al doen. We hebben dit dan in team besproken, wat iedereen doet, om zo van elkaar te leren.”

Referenties

- ¹ Bolo (2014). Didactische principes: wat zijn didactische principes? Geraadpleegd op 18/01/2019 via <http://1bolodidactischeprincipes.blogspot.com/2014/11/wat-zijn-didactische-principes.html>
- ² Zeeuw, M. D. (2016). *Autonomie-ondersteuning en Motivatie: de Modererende Rol van Structuur en Prestatieniveau* (Master's thesis).
- ³ De Wachter, L., Heeren, J., Marx, S., & Huyghe, S. (2013). Taal: noodzakelijke, maar niet enige voorwaarde tot studiesucces. Correlatie tussen resultaten van een taalvaardigheidstoets en slaagcijfers bij eerstejaarsstudenten aan de KU Leuven. *Levende Talen Tijdschrift*, 4(14), 26–36.
- ⁴ Vrijders, J., & Bonne, P. (2017). Language Developmental Teaching: A Didactic Approach to Lift Teaching Levels, Retention Rates, Academic Success and Language Skills. In *The Future of Education*. Firenze. Geraadpleegd via <https://conference.pixel-online.net/FOE/files/foe/ed0007/FP/3652-ICL2364-FP-FOE7.pdf>
- ⁵ Melisse, R. (2014). Activerende didactiek: meerwaarde voor leerling en leraar. *Sardes Speciale Editie*(14); 18-20.
- ⁶ De Wachter, L., Heeren, J., Marx, S., & Huyghe, S. (2013). Taal: noodzakelijke, maar niet enige voorwaarde tot studiesucces. Correlatie tussen resultaten van een taalvaardigheidstoets en slaagcijfers bij eerstejaarsstudenten aan de KU Leuven. *Levende Talen Tijdschrift*, 4(14), 26–36.
- ⁷ Vrijders, J., & Bonne, P. (2017). Language Developmental Teaching: A Didactic Approach to Lift Teaching Levels, Retention Rates, Academic Success and Language Skills. In *The Future of Education*. Firenze.
- ⁸ Dienst O&I, Arteveldehogeschool (2017). *Motiverend lesgeven doet docent en studenten herleven*. Geraadpleegd op 22 maart 2018 via https://www.arteveldehogeschool.be/sites/default/files/ads_quicksheet_motiverend_onderwijs.docx.
- ⁹ Van Keer, H. (2015-2016). *Zorg, coaching en begeleiding [Cursus]*. Gent: Universiteit Gent, Pedagogische Wetenschappen/Pedagogiek en Onderwijskunde.

- ¹⁰ Coertjens, L., Lardon, F., & Vanthournout, G. (2009). Activerend werken tijdens contactmomenten. In Van Petegem (Ed.), *Praktijkboek activerend hoger onderwijs*. Tielt: Uitgeverij Lannoo.
- ¹¹ Matthys, L., & Coutuer, M. (2011). Lesgeven aan grote groepen. Geraadpleegd op 18/01/2019 via <https://www.slideshare.net/cedricsae/lesgeven-aan-grote-groepen>
- ¹² KU Leuven (2018). Activerend college geven. Geraadpleegd op 18/01/2019 via https://www.kuleuven.be/onderwijs/werkvormen/activeren_studenten/activeren_college